

IFAU – INSTITUTET FÖR
ARBETSMARKNADSPOLITISK
UTVÄRDERING

Utbildning nu eller senare? Inkomsteffekter av uppskjuten högskoleutbildning

Bertil Holmlund
Qian Liu
Oskar Nordström Skans

RAPPORT 2006:10

Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) är ett forskningsinstitut under Näringsdepartementet med säte i Uppsala. IFAU ska främja, stödja och genomföra: utvärdering av arbetsmarknadspolitiskt motiverade åtgärder, studier av arbetsmarknadens funktionssätt och utvärdering av effekterna på arbetsmarknaden av åtgärder inom utbildningsväsendet. Förutom forskning arbetar IFAU med att: sprida kunskap om institutets verksamhet genom publikationer, seminarier, kurser, workshops och konferenser; påverka datainsamling och göra data lättillgängliga för forskare runt om i landet.

IFAU delar även ut anslag till projekt som rör forskning inom dess verksamhetsområden. Anslagen delas ut en gång per år och sista dag för ansökan är den 1 oktober. Eftersom forskarna vid IFAU till övervägande del är nationalekonomer, ser vi gärna att forskare från andra discipliner ansöker om anslag.

IFAU leds av en generaldirektör. Vid myndigheten finns en traditionell styrelse bestående av en ordförande, institutets chef och åtta andra ledamöter. Styrelsen har bl a som uppgift att besluta över beviljandet av externa anslag samt ge synpunkter på verksamheten. Till institutet är även en referensgrupp knuten där arbetsgivar- och arbetstagsarsidan samt berörda departement och myndigheter finns representerade.

Postadress: Box 513, 751 20 Uppsala
Besöksadress: Kyrkogårdsgatan 6, Uppsala
Telefon: 018-471 70 70
Fax: 018-471 70 71
ifau@ifau.uu.se
www.ifau.se

IFAU har som policy att en uppsats, innan den publiceras i rapportserien, ska seminariebehandlas vid IFAU och minst ett annat akademiskt forum samt granskas av en extern och en intern disputerad forskare. Uppsatsen behöver dock inte ha genomgått sedvanlig granskning inför publicering i vetenskaplig tidskrift. Syftet med rapportserien är att ge den ekonomiska politiken och den ekonomisk-politiska diskussionen ett kunskapsunderlag.

Utbildning nu eller senare? Inkomsteffekter av uppskjuten högskoleutbildning[#]

av

Bertil Holmlund,^{*} Qian Liu[§] och Oskar Nordström Skans⁺

2006-10-11

Sammanfattning

Rapporten studerar hur studieuppehåll mellan gymnasiet och högskolan påverkar framtida inkomster. Vi använder ett datamaterial med uppgifter om personer födda mellan 1958 och 1972 som har slutfört svenska högskoleutbildningar. Resultaten visar att uppskjutna högskolestudier leder till lägre inkomster och löner efter att studierna avslutats. Detta tycks framförallt bero på att arbetslivserfarenhet före högskolestudierna ger betydligt lägre avkastning än arbetslivserfarenhet efter studierna. Vi uppskattar att två års uppskjutna studier leder till en minskning av livsinkomsten som motsvarar närmare 50 procent av den genomsnittliga årsinkomsten vid 40 års ålder.

[#] Denna rapport är en sammanfattning av Holmlund m fl (2006) som presenterar mer detaljerade resultat liksom litteraturreferenser. Vi är tacksamma för värdefulla synpunkter på denna text av Erik Mellander.

^{*} Nationalekonomiska institutionen, Uppsala Universitet, Box 513, 751 20 Uppsala.
Bertil.Holmlund@nek.uu.se

[§] Nationalekonomiska institutionen, Uppsala Universitet. Qian.Liu@nek.uu.se

⁺ IFAU, Box 513, 751 20 Uppsala. Oskar.Nordstrom_Skans@ifau.uu.se

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Data.....	4
3	Övergång till högskola.....	5
4	Resultat.....	8
4.1	Uppehåll och inkomst och lön vid 30 års ålder	8
4.2	Uppehåll och inkomster över livsrykeln	10
4.3	Hur påverkas livsinkomsten?.....	12
4.4	Varför blir lönera lägre?	13
5	Slutord	16
	Referenser	18

1 Inledning

Även om de flesta som påbörjar högre studier gör detta vid relativt unga år så gäller inte detta alla. Såväl i Sverige som i andra länder är det relativt vanligt att ungdomar tar ett eller ett par års uppehåll mellan gymnasiet och universitetsstudier. Sådana uppehåll kan bero på olika faktorer som t ex tillfälliga arbeten, resor eller liknande, kompletterande av utbildning, väntan på att komma in på rätt utbildning, osäkerhet om vilken utbildning man vill påbörja eller militärtjänst.

Inom nationalekonomisk teoribildning behandlas beslut om utbildning som ett investeringsbeslut där kostnader under utbildningen, framförallt i termer av uteblivna arbetsinkomster, vägs mot framtida vinster i form av högre lön och lägre arbetslöshet.¹ Eftersom vinsterna av en högre utbildning kommer först efter att utbildningen avslutats är det i detta sammanhang bättre både för individerna och för samhället om utbildningen genomförs så tidigt som möjligt. Tidigare utbildning leder till fler år med höga löner och hög produktivitet. Detta stämmer också väl med hur utbildningsvalen faktiskt görs, de flesta påbörjar sina studier vid relativt unga år.

Även om standardteorierna säger att tidigare utbildning leder till en högre livsinkomst så behöver detta inte alltid gälla. Om en senarelagd utbildning leder till högre studiemotivation, bättre val av utbildning, eller om tiden innan utbildningen är ”produktiv” i sig (t ex genom arbetslivserfarenhet eller värdefulla erfarenheter från utlandsvistelser) så kan de framtida inkomsterna påverkas positivt. Det finns dock mycket lite forskning om vilka ekonomiska effekter studieuppehåll faktiskt har.² Vår undersökning fokuserar på hur uppehåll mellan gymnasium och högre studier påverkar inkomster och löner. Vi studerar dels effekterna på löner och inkomster efter avslutade studier, dels effekterna på hela livsinkomsten.

Rapporten inleds med en beskrivning av våra data i avsnitt 2. Avsnitt 3 innehåller en beskrivning av vilka som gör uppehåll mellan gymnasium och högre utbildning, och hur detta har utvecklats över tiden. I avsnitt 4 redogör vi

---

¹ Även om andra aspekter såsom t ex värdet av utbildning i sig också påverkar besluten kan denna enkla modell sägas beskriva både hur individer själva betraktar valet att utbilda sig eller inte, och samhällets kostnader och intäkter av utbildning.

² Se ESO-rapporten Landell m fl (2000) om ”utbildningens omvägar” för en relaterad svensk studie. Den danska ”välfärdskommissionen” diskuterar också studieuppehåll i Danmark; se Velfärdskommissionen (2005).

för våra resultat vad gäller effekterna av uppehåll på löner och inkomster. Avslutande kommentarer ges i Avsnitt 5.

2 Data

Vi använder oss av data från IFAU-databasen. Denna databas innehåller registerbaserade uppgifter om alla svenskers inkomster och utbildningsnivåer mellan 1985 och 2002. För dessa individer finns också uppgifter om vilket år de för första gången registrerades vid en högskola eller ett universitet, givet att detta skedde år 1977 eller senare.

Vi mäter Uppehåll (U) som antal år mellan gymnasieexamen och första gången personen påbörjade högre studier. Data innehåller uppgifter om gymnasieexamina från år 1985 och framåt, vilket i praktiken innebär att informationen finns för dem som är födda 1966 eller senare. För denna grupp kan vi även observera medelbetyg från gymnasiet. För att få en längre uppföljningshorisont konstruerar vi även ett alternativt mått som vi kallar Uppskattat Uppehåll (Uu), vilket baseras på åldern för första registrering minus 19. För den stora majoriteten som tog gymnasieexamen vid 19 års ålder är alltså Uu och U desamma. Anledningen till att vi konstruerar detta alternativa mått är att detta mått även kan användas för dem som påbörjade sina studier före 1985. Eftersom vi har uppgifter om universitetsregistreringar från 1977 kan vi studera personer som är födda 1958 eller senare när vi använder oss av Uu -mättet.

Vi är i huvudsak intresserade av hur kortare uppehåll påverkar framtida inkomster. Av denna anledning inkluderar vi bara dem som har högst 4 års uppehåll i vår huvudanalys. För att vara säkra på att alla ska ha hunnit avsluta sina studier vid 30 års ålder begränsar vi oss till dem som klarat av sina studier inom 7 år. Våra resultat är dock inte beroende av dessa restriktioner; se Holmlund m fl (2006) för en känslighetsanalys. När vi studerar lönerna vid 30 års ålder kan vi studera personer som är födda 1972 eller tidigare (eftersom data slutar 2002). Då vi tittar på inkomster högre upp i åldrarna måste vi begränsa oss till personer födda tidigare.

De utfall vi tittar på är årsinkomster och löner. Båda dessa är transformerade till logaritmisk form i våra empiriska specifikationer vilket innebär att skattningarna av löneeffekterna (ungefärligen) kan tolkas som procentuella effekter. Lönemåtten är konstruerade utifrån kontrolluppgifter om löneinkomst från en

enskild arbetsgivare under ett år delat med antalet månader som anställningen pågått.

För att rensa vår analys från andra faktorer som påverkar både längd på uppehåll och framtida löner eller inkomster använder vi oss av data på föräldrarnas socioekonomiska indelning och utbildningsnivå från FoB 1990,³ gymnasiebetyg och längd på gymnasieutbildningen (när vi använder U , men inte då vi använder Uu),⁴ kön, län (vid första observationstillfället), födelseår samt födelse land (grupperat). Viktigast av allt är dock att vi använder oss av detaljerad information om vilken högre utbildning personen har genomgått. Denna information är så specifik som det går; genom att kombinera information om nivå och inriktning får vi ungefär 450 olika utbildningstyper. Genom att vi kontrollerar för detta jämför vi alltid personer med samma typ av utbildning med varandra. Våra resultat påverkas alltså inte av om t ex läkarstudenter i allmänhet har längre uppehåll än lärarstudenter.

3 Övergång till högskola

Antalet studerande vid svenska universitet och högskolor har ökat betydligt sedan början av 1990-talet. Under läsåret 1990/91 uppgick antalet högskolenyborjare till ca 50 000 personer medan antalet nyborjare hade ökat till över 80 000 personer i början av 2000-talet. En del av ökningen beror på ett växande antal utländska studerande men den viktigaste faktorn är att alltfler studerande i den svenska gymnasieskolan har valt att fortsätta med högre utbildning.

Figur 1 visar övergångsfrekvenser från gymnasieskolan till högskolan, dvs. andelen från en gymnasiekohort som fortsätter med högre studier.⁵ Med ”direktövergång” avser vi övergång som sker inom ett år. Figuren visar också övergångsfrekvenser som svarar mot uppskjuten övergång. Som framgår av

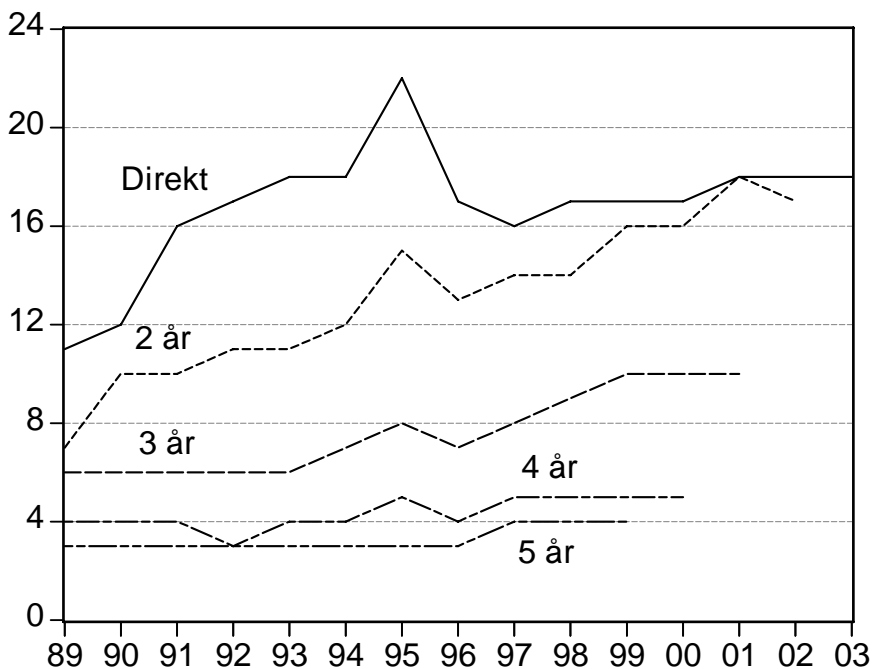
---

³ Vi har även skattat en alternativ modell där familjeeffekter eliminerar alla effekter av familjebakgrund. Jämförelsen görs alltså i detta fall endast inom syskonpar. Resultaten var dock väldigt likartade.

⁴ Även i detta avseende har vi kontrollerat hur känsliga resultaten är. Vi inkluderade mer specifik information om gymnasieprogram lät betygen spela olika roll beroende på gymnasieprogram och högre utbildning. Resultaten påverkas dock inte.

⁵ Läsåret 1988/89 anges som 89, 1990/91 som 90, etc. Källor: SCB (UF 36 0201, UF 36 SM 0401, www.scb.se).

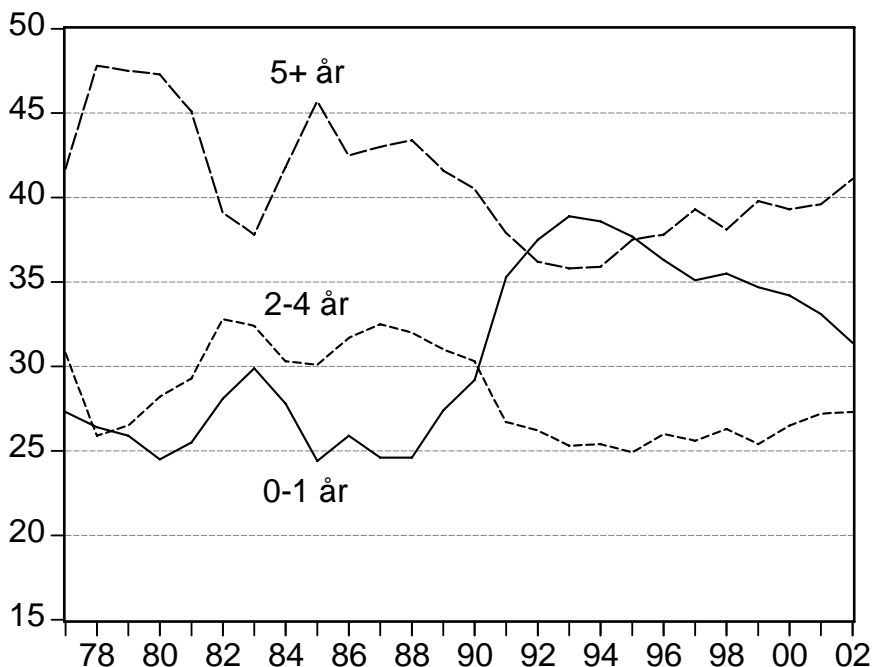
figuren har det skett en markant ökning av andelen direktövergångar liksom av andelen övergångar efter två år. Den andel av en gymnasiekohort som hade påbörjat gymnasiestudier inom fem år har ökat från ca 30 procent i slutet av 1980-talet till ca 50 procent i slutet på 1990-talet.

Figur 1 Övergångsfrekvenser gymnasieskola – högskola, procent.

Universitetsutbildningarnas expansion under 1990-talet är alltså i hög grad förknippad med ökade direktövergångar liksom med relativt korta studieuppehåll. Ser vi till fördelningen av högskolenybörjarna efter längd på uppehållen så ligger medianen på ca tre år. Fördelningen beskrivs i Figur 2. Vi noterar att andelen med korta uppehåll är något större än i slutet av 1970-talet medan andelen med mycket långa uppehåll (fem år eller mer) är något mindre.

Figur 2 Fördelningen av studieuppehållens längd bland högskolenybjörjare, procent.

Hur skiljer sig då studenter som gör studieuppehåll från dem som väljer direktövergång till högskolan? Resultat som redovisas i detalj i Holmlund m fl (2006) visar bl a att studenter med sämre gymnasiebetyg är mer benägna att göra studieuppehåll, liksom studenter med tvåårigt gymnasium. Detta är naturligtvis inte överraskande eftersom sämre betyg liksom kortare gymnasieutbildning gör att det är svårare att komma in på en önskad högskoleutbildning.

Ett potentiellt problem för vår studie är att det kan finnas andra, icke-observerade, egenskaper som är positivt (eller negativt) korrelerade med såväl sannolikheten för direktövergång som framtida lön. Om vi finner negativa löneeffekter av studieuppehåll skulle detta i så fall kunna bero på sådana icke-observerade faktorer snarare än uppehållet i sig. Mer om detta i det följande avsnittet.

4 Resultat

I slutändan är vi intresserade av hur studieuppehåll påverkar livsinkomsten. Vi börjar med att studera effekten vid 30 års ålder för att illustrera hur vår analys går till och för att redovisa detaljerade resultat vid en första tidpunkt då alla i materialet har avslutat sina utbildningar. Därefter upprepar vi analysen för alla åldrar mellan 20 och 44 för att illustrera hur uppehåll påverkar arbetsinkomsternas tidsprofil. Denna tidsprofil omvandlas därefter till en uppskattning av effekten på livsinkomsten. Slutligen redovisas resultat som kan ge en uppfattning om *varför* lönerna blir lägre för dem som gör uppehåll.

4.1 Uppehåll och inkomst och lön vid 30 års ålder

För att kunna bestämma hur uppskjuten högskoleutbildning påverkar framtida inkomster måste vi ta hänsyn till andra faktorer som kan hänga samman både med sannolikheten att göra uppehåll och med framtida inkomster. Det får till exempel inte vara så att personer med goda förutsättningar för att få en hög lön systematiskt väljer att gå fortare eller långsammare till högre utbildning. Eftersom studenterna till viss del själva väljer längden på sina studieuppehåll kan detta vara ett problem. En lösning som är vanlig i andra liknande sammanhang är att använda någon typ av institutionell förändring som ”instrument” för hur individer väljer. Detta fungerar om den institutionella förändringen påverkar valen utan att ha någon direkt effekt på utfallet (d v s lönen). Vi har dock i detta fall inte funnit några sådana förändringar som i tillräckligt stor utsträckning påverkar personernas val.⁶ Istället får vi lita på att de variabler vi tillför analysen rensar bort eventuella systematiska skillnader i förmåga mellan de som påbörjar sina studier tidigt och sent. I huvudsak handlar det om att vi kontrollerar för föräldrabakgrund, invandrabakgrund, region, kön, och gymnasieutbildningsresultat, samt vilken utbildning (formell längd och inriktning) personerna skaffar sig på universitetet eller högskolan och hur länge de faktiskt studerar. Vi har experimenterat med olika varianter på hur vi kontrollerar för föräldrabakgrund och gymnasiebetyg och våra resultat tycks ytterst robusta i detta avseende. De detaljerade kontrollerna för utbildning innebär att vi

---

⁶ Vi har experimenterat med att använda såväl tidpunkten för militärtjänst som den lokala arbetsmarknadssituationen och reformer i antagningssystemet som instrument. Inget av detta påverkar dock uppehållsfrekvensen i tillräckligt stor utsträckning för att kunna bidra till analysen.

garanterar att vi hela tiden jämför personer som konkurrerar på ungefär samma arbetsmarknad.

Tabell 1 Uppehåll och arbetsmarknadsutfall vid 30 års ålder.

	Arbetsinkomster				Löner
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
<i>U</i>	-0,036 (0,003)**	-0,024 (0,003)**	-0,029 (0,003)**		
<i>Studietid</i>			-0,034 (0,003)**	-0,034 (0,003)**	-0,023 (0,001)**
<i>U=1</i>				-0,016 (0,009)	-0,021 (0,004)**
<i>U=2</i>				-0,034 (0,009)**	-0,040 (0,004)**
<i>U=3</i>				-0,071 (0,011)**	-0,066 (0,004)**
<i>U=4</i>				-0,130 (0,013)**	-0,093 (0,005)**
Obs.	70 899	70 899	70 899	70 899	57 900
R2	0,12	0,05	0,05	0,05	0,16
Kontroll för inriktning	Nej	450	450	450	427

Nor: Individer födda mellan 1966 och 1972 ingår i analysen. Skattningarna är för logaritmerade löner och inkomster vilket innebär att de ungefärligen kan tolkas som procentuella effekter. Regressionerna kontrollerar för kön, invandringsstatus (svenskfödd, övriga Norden, övriga västländer eller övriga länder), gymnasiebetyg, längd på gymnasieutbildningen, födelseår, pappans och mammans socioekonomiska index och utbildning (FoB 1990) samt län. R2 med kontroll för inriktning syftar på R2 inom inriktning. Parenteserna redovisar robusta standardfel.

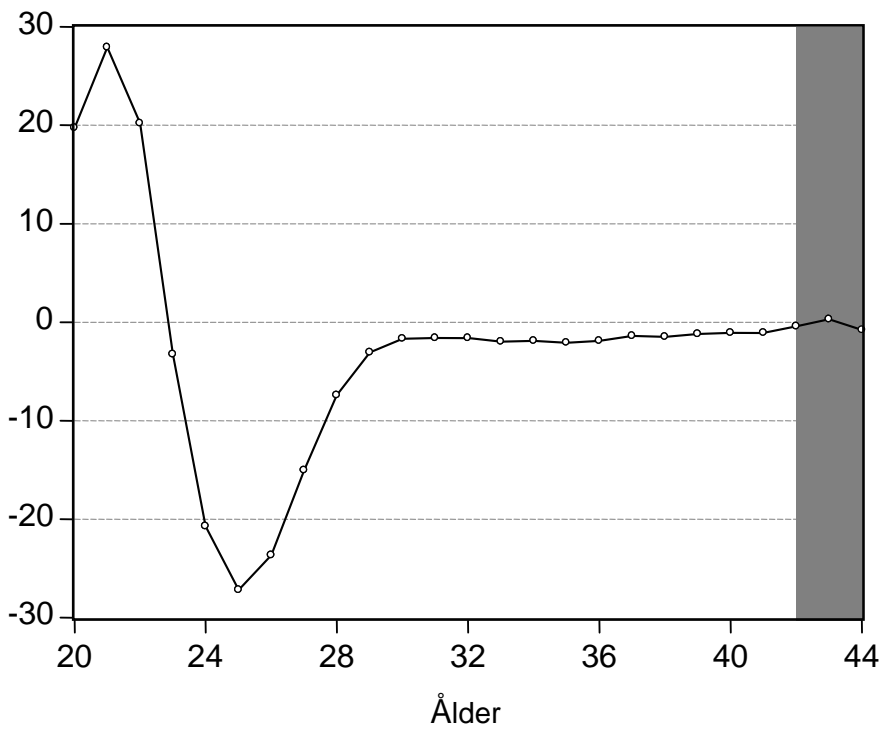
* (**) statistiskt signifikant på 5 (1) procentsnivån.

Tabell 1 redovisar skattade effekter av studieuppehåll vid 30 års ålder. Detta är det första året då alla som ingår i materialet har avslutat sina studier (givet våra restriktioner om max 4 års uppehåll och max 7 års studier). Vi noterar att uppehåll leder till lägre löner och inkomster vid 30 års ålder. I genomsnitt uppskattas ett års extra uppehåll leda till 3.6 % lägre inkomster om man inte tar

hänsyn till studieinriktning (kolumn 1). Om vi korregerar skattningen för inriktning sjunker den skattade effekten till 2.4 % (kolumn 2) men om vi dessutom tar hänsyn till faktisk studietid ökar den till 2.9 % (kolumn 3). I de tre första kolumnerna skattades modellen under antagande om att varje extra år av uppehåll har samma effekt. I kolumn 4 överger vi detta antagande och skattar en separat effekt för varje möjlig längd på studieuppehållet och ser att effekterna (vilka mäts relativt att inte göra något uppehåll alls) är klart större ju längre uppehållet är. I den sista kolumnen tittar vi på löner istället för inkomster och ser ett liknande mönster där varje extra års uppehåll leder till ungefär 2 % lägre lön vid 30 års ålder. Den negativa skattningen visar sig vara robust för ett antal modifieringar i den empiriska modellen (hur vi kontrollerar för betyg och familjebakgrund) och i urvalet (om vi tar bort restriktionen på högst 4 års uppehåll, eller restriktionen på högst 7 års studier, eller båda dessa). Om vi upprepar studien vid 35 års ålder får vi liknande men något mindre effektskattning, vilket tyder på att effekterna är långvariga men klingar av över tiden.

4.2 Uppehåll och inkomster över livsryckeln

Vi ställer nu frågan hur studieuppehåll mellan gymnasium och högre utbildning påverkar inkomsterna under hela livsryckeln. För att kunna studera detta skattar vi separata modeller (liknande de som redovisades i Tabell 1 ovan), en för varje åldersgrupp från 20 till 44. För att kunna studera personer efter att de fyllt 35 måste vi använda oss av data på ”uppskattat uppehåll” i detta avsnitt. Uppskattat uppehåll baseras på antagandet att avslutat gymnasiet vid 19 års ålder (se dataavsnittet ovan). Eftersom vi inte har uppgifter om gymnasiebetyg för alla år lämnar vi dessa uppgifter utanför modellen i detta avsnitt. Under den del av undersökningsperioden där vi kan jämföra denna analys med den där vi använder information om faktiska uppehåll, och kan inkludera gymnasiebetygen som kontrollvariabel, ger de två analyserna ger väldigt likartade resultat.

Figur 3 Procentuella inkomsteffekter vid olika åldrar av "uppskattat uppehåll", skuggade år är inte statistiskt signifikanta på 5-procentsnivån

Figur 3 redovisar resultat som baseras på 25 olika regressionskattningar, en för varje ålder. Den beroende variabeln är årsarbetsinkomster. Figuren visar för det första att uppskjutna studier är förknippade med betydligt högre inkomster tidigt eftersom många av dem som gör uppehåll arbetar under denna tid. För det andra visas att när de som gör uppehåll börjar studera får de betydligt lägre inkomster än dem som börjat studera direkt (eftersom många i gruppen direktövergångar då hunnit bli klara med sina studier). För det tredje bekräftas åter resultaten från föregående avsnitt: den negativa effekten kvarstår efter att alla lämnat sina universitetsstudier. För det fjärde ser vi att effekterna är statistiskt insignifikanta och mycket nära noll under de sista tre åren. Effekten av studieuppehåll tycks alltså försvinna i 40-årsåldern.

4.3 Hur påverkas livsinkomsten?

Nästa steg är att studera hur livsinkomsten påverkas av det mönster vi såg i Figur 3. Eftersom inkomstnivåerna ser olika ut vid olika åldrar måste vi översätta de procentuella skattningarna i figuren till effekter i kronor. Anledningen är att en sänkning av inkomsten med en viss procent påverkar livsinkomsten mer om den sker ett år då inkomsten är relativt hög (d v s i allmänhet sent i livet). För att kunna göra omräkningen till kronor använder vi oss av inkomstprofilen för dem som är födda 1965 vilka vi kan följa tills de fyller 37. För de sista 7 åren använder vi data för dem som föddes 1958 och antar att utvecklingen är densamma för de två grupperna. Inkomstuppehållena är därefter omräknade till 2002 års penningvärde för att korrigera för inflation. Eftersom inkomster senare i allmänhet värderas lägre än inkomster tidigare diskonterar vi (d v s vi räknar ner värdet på) framtida inkomster med 4 procent per år. På detta vis får vi ett värde på förväntade framtida inkomster för varje tänkbart val av uppehåll för en genomsnittlig 20-åring.

I Tabell 2 redovisar vi skattningar av hur livsinkomsten påverkas av olika längder på studieuppehållen. Tabellen baseras på 25 separata skattningar vardera för män och kvinnor i åldrarna 20 till 44.⁷ Vi redovisar dels skattningar i termer av kronor (2002 års penningvärde), dels som procent av genomsnittsinkomsten vid 40 års ålder. Resultaten visar på betydande negativa effekter på livsinkomsten. Män som gör två års uppehåll förlorar ungefär 190 000 kronor vilket motsvarar 37 procent av den genomsnittliga inkomsten vid 40 års ålder. Motsvarande förlust för kvinnor är något mindre i kronor, ungefär 160 000, men eftersom kvinnornas genomsnittliga inkomst är lägre blir den procentuella förlusten ändå större (53 procent).

Det bör noteras att det vi skattar är effekten på arbetsinkomster före skatt. Progressiva skatter minskar värdet mer på höga inkomster. Dessa jämnar därmed ut inkomsterna efter skatt vilket reducerar kostnaderna för individerna av att göra uppehåll. Detta motsvarar ungefär det sätt på vilket progressiva skatter minskar avkastningen på utbildning genom att högre inkomster beskattas mer.

---

⁷ Vi kan inte göra någon separat analys för personer födda utanför Sverige eftersom antalet utlandsfödda i vårt datamaterial är alltför litet.

Tabell 2 Effekter av uppehåll på (diskonterad) livsinkomst.

	Män		Kvinnor	
	SEK	Andel av genomsnittlig årsinkomst vid 40-års ålder	SEK	Andel av genomsnittlig årsinkomst vid 40-års ålder
$Uu=1$	- 106 700	-0,21	- 92 100	-0,31
$Uu=2$	- 187 800	-0,37	- 157 900	-0,53
$Uu=3$	- 246 800	-0,49	- 200 600	-0,67
$Uu=4$	- 286 100	-0,57	- 221 700	-0,74

Not: Diskonteringsräntan är satt till 4 procent. Vi antar att uppehåll inte har några effekter efter 44 års ålder. Beräkningarna avser den kohort som är född 1965 så som beskrivs i texten. Uppehållseffekterna är skattade separat för kvinnor och män.

4.4 Varför blir lönerna lägre?

Nästa fråga är *varför* löner och inkomster blir lägre för den som gör ett uppehåll efter gymnasiet. Det bör noteras att vi jämför personer med samma utbildningsinriktning, samma formella längd på utbildningen och samma faktiska tid i utbildning. Eftersom personerna har spenderat lika mycket tid i utbildning och är lika gamla, betyder detta också att de har haft lika mycket tid att ägna sig åt arbete, vissa före studierna, vissa efteråt.

För att belysa varför lönenivåerna ändå kan skilja sig åt har vi skattat hur uppehållen påverkar tidsanvändningen – arbete respektive utan arbete – före, under och efter studierna.⁸ Resultaten visas i Tabell 3. Vi kan se att ett års extra uppehåll innebär att mängden arbete innan studierna ökar med drygt ett halvt år (0,56), att mängden arbete under studietiden ökar något (0,05) men att mängden arbete efter studierna minskar med tre fjärdedelar av ett år (0,749). Totalt minskar alltså mängden arbete något. Om vi på samma sätt studerar mängden tid som ägnas åt att inte arbeta så är det uppenbart att uppehållen gör att mer av tiden utan arbete kommer före utbildningen.

⁸ Arbete definieras som att ha någon form av arbete i november under ett år. Mängden arbete är alltså antalet år som detta villkor uppfylls. Om T är den tillgängliga tiden och X är tid i arbete så ges tid utan arbete som $T-X$.

Tabell 3 Effekt av uppehåll på aktiviteter mellan gymnasium och 35 års ålder.

	Arbete (X)	Utan arbete (T-X)	Totalt (T)
	(1)	(2)	(3)
Före	0,560 (0,004)**	0,440 (0,004)**	1
Under	0,052 (0,010)**	-0,185 (0,010)**	-0,134 (0,007)**
Efter	-0,749 (0,014)**	-0,117 (0,012)**	-0,866 (0,007)**
Totalt	-0,137 (0,017)**	0,137 (0,017)**	0

Not: Modellen skattas för 35 år gamla personer födda 1966-67 med hjälp av data på faktiska uppehåll mellan gymnasium och högre studier. Regressionerna kontrollerar för kön, invandringsstatus (svenskfödd, övriga norden, övriga västländer eller övriga länder), gymnasiebetyg, längd på gymnasieutbildningen, födelseår, pappans och mammans socioekonomiska index och utbildning (FoB 1990) samt län. R2 med kontroll för inriktning syftar på R2 inom inriktning. Parenteserna redovisar robusta standardfel. * (**) statistiskt signifikant på 5 (1) procentsnivån.

Hur påverkas då lönerna av tid i arbete respektive tid utan arbete? Tabell 4 redovisar resultat för 35-åringar. Till att börja med ser vi att lönen minskar med 1,7 procent som ett resultat av studieuppehållet (kolumn 1). Därefter studerar vi effekten av den tid som ägnats åt arbete. Där ser vi att varje år av arbete uppskattas öka lönen med 2,6 procent. Givet att vi såg att den totala mängden tid spenderat i arbete endast minskade med 13,7 procent i Tabell 3 skulle vi förvänta oss att lönen bara hade minskat med 0,4 procent⁹ om mängden arbetslivserfarenhet var det enda som spelade roll. Det måste alltså finnas ytterligare förklaringar till att den totala nedgången i lön är så stor som 1,7 procent.

⁹ Siffran ges av $0,026 \cdot 0,137 \approx 0,4/100$.

Tabell 4 Löneeffekter av olika aktiviteter mellan gymnasium och 35 års ålder.

	Uppehålls- effekt	År i arbete	Tidpunkt för arbete		Tidpunkt med och utan arbete
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Uppehåll (<i>U</i>)	-0,017 (0,003)**				
Total tid i arbete		0,026 (0,002)**			
Arbete före			0,010 (0,004)*	0,008 (0,004)	-0,026 (0,004)**
Arbete under			0,016 (0,002)**	0,015 (0,002)**	-0,020 (0,003)**
Arbete efter			0,035 (0,002)**	0,058 (0,009)**	Ref,
(Arbete efter) ² /100				-0,140 (0,055)*	
Utan arbete före					-0,024 (0,004)**
Utan arbete under					-0,036 (0,003)**
Utan arbete efter					-0,038 (0,003)**
Observationer	13 077	13 077	13 077	13 077	13 077
R2	0.12	0.14	0.14	0.14	0.14
Kontroll för inriktning	174	174	174	174	174

Not: Modellen skattas för 35 år gamla personer födda 1966-67 med hjälp av data på faktiska uppehåll mellan gymnasium och högre studier (kolumn 1). Regressionerna kontrollerar för kön, invandringsstatus (svenskfödd, övriga Norden, övriga västländer eller övriga länder), gymnasiebetyg, längd på gymnasieutbildningen, födelseår, pappans och mammans socioekonomiska index och utbildning (FoB 1990) samt län. R2 med kontroll för inriktning syftar på R2 inom inriktning. Parenteserna redovisar robusta standardfel. * (***) statistiskt signifikant på 5 (1) procentsnivån.

En möjlig förklaring är att tidpunkten för arbetslivserfarenheten spelar roll. I kolumn 3 ser vi att arbete efter utbildningen har en betydligt större effekt på lönen än arbete innan utbildningen. Om vi återigen kombinerar dessa resultat med det faktum att vi i Tabell 3 såg att betydligt mer av arbetet spenderades efter studierna för dem med kortare uppehåll, kan vi konstatera att lönen borde

ha sänkts med 2,0 procent¹⁰ om mängden arbete och tidpunkten för arbete var de enda mekanismerna genom vilka ett uppehåll påverkar lönen. I kolumn (4) kan vi dessutom se att avkastningen på arbete efter studierna är avtagande (effekten av kvadraten är negativ) vilket kan förklara varför löneeffekten till slut försvinner (se Figur 3).

I kolumn (5) använder vi oss av all tillgänglig information om hur de studerade individerna har använt sin tid – här skattas alltså även löneeffekter av *när* individen tillbringat eventuell tid *utan* arbete. Där ser vi ett intressant mönster, nämligen att tid utan arbete har en mer negativ effekt på lönen ju senare denna tid infaller. Om vi kombinerar skattningarna kolumn (5) i Tabell 4 med hela informationen i Tabell 3 så får vi en förväntad lönesänkning om 1,6 procent.¹¹ Denna skattning är något mindre än de 2,0 procent vi fick när vi endast tog hänsyn till mängden arbete och tidpunkten för arbete. Skillnaden beror på att mer av tiden utan arbete tillbringas före studierna för dem med långa uppehåll (se Tabell 3). Noterbart är att effekten på 1,6 procent som vi räknar fram från skattningarna i kolumn 5 ungefär motsvarar den faktiska lönesänkningen på 1,7 procent som vi såg i kolumn 1.

Även om dessa skattningar måste tas med viss försiktighet visar de på ett intressant mönster. Ett längre uppehåll minskar den totala mängden arbetslivserfarenhet något, men detta kan inte förklara mycket av lönesänkningen. Däremot leder det faktum att mer av arbetslivserfarenheten kommer från *före* studierna istället för *efter* studierna till en lägre lön. Detta förklarar större delen av lönesänkningen. Det faktum att mer av den tid som tillbringas utan att arbeta kommer före studierna för dem som gör uppehåll utgör en motverkande effekt eftersom tid utan arbete innan studierna inte tycks vara lika ”skadligt” som tid utan arbete efter studierna.

5 Slutord

Även om de flesta som påbörjar högre studier gör detta vid relativt unga år gör många ett kortare eller längre uppehåll mellan gymnasiet och de fortsatta studierna. Bland dem som påbörjade svenska högskolestudier kring millennieskiftet

---

¹⁰ Siffran ges av $0,560*0,010+0,052*0,016-0,749*0,035 \approx 2,0/100$.

¹¹ Siffran ges av: $0,560*(-0,026)+0,052*(-0,020)+0,440*(-0,024)-0,185*(-0,036)+(-0,117)*(-0,038) \approx 1,6/100$.

hade 25 procent gjort ett uppehåll på mellan två och fyra år och ungefär 40 procent hade gjort ett ännu längre uppehåll.

Vi har i den här studien undersökt hur framtida inkomster påverkas av uppskjutna högskolestudier. Vi har fokuserat på korta uppehåll (upp till fyra år) men våra resultat förändras inte om man inkluderar även längre uppehåll. Resultaten visar att varje år av uppskjutna studier leder till ungefär 2–3 procent lägre inkomster i 30-årsåldern, en effekt som gradvis klingar av och försvinner vid omkring 40 års ålder. Dessa effekter är relativt stora; som en jämförelse kan nämnas att skattningar av avkastningen på högre utbildning i Sverige visar att lönen ökar med ungefär 5 procent per år av högre utbildning (Le Grand m fl, 2001). Räknat på livsinkomster leder två års extra uppehåll till att livsinkomsterna minskar med mellan 40 och 50 procent av medelinkomsten vid 40 års ålder. Effekten i kronor är större för män än för kvinnor, men den procentuella effekten är större för kvinnor då dessa har lägre inkomster i genomsnitt. Eftersom vårt material innehåller för få utländskt födda personer har vi inte kunnat studera om effekten ser annorlunda ut för denna grupp.

Våra resultat tyder på att uppehåll leder till lägre framtida löner och inkomster framförallt därför att avkastningen på arbetslivserfarenhet efter studierna är högre än avkastningen på erfarenhet före studierna. Eftersom personer med kortare uppehåll kommer ut på arbetsmarknaden (efter studierna) tidigare, kan de också skaffa sig mer arbetslivserfarenhet efter studierna. Det faktum att avkastningen på ett ytterligare år av arbetslivserfarenhet efter studierna är lägre ju fler år av erfarenhet en person har förklarar varför de som gjort uppehåll gradvis kommer ikapp lönemässigt. Under tiden tills de kommer ikapp har de dock gjort stora förluster i termer av livsinkomster. Men även om de monetära kostnaderna för uppehåll är betydande kan uppehållen naturligtvis ändå vara individuellt rationella om det finns andra fördelar, t ex i termer av personlig utveckling.

Våra resultat har inga direkta policyimplikationer. Det är emellertid rimligt att räkna med att den samhälleliga kostnaden av uppehåll är större än den privatekonomiska kostnaden på grund av att delar av förlusten belastar skatteinkomsterna. Resultaten visar därmed på att systemen för studiefinansiering och intagning till högre utbildning bör utformas med hänsyn tagen till hur incitamenten för studieuppehåll påverkas.

Referenser

- Holmlund, B, Q Liu och O Nordström Skans (2006), Mind the Gap? Estimating the Effects of Postponing Higher Education, IFAU Working Paper 2006:11.
- Landell, E, O Gustafsson och D Grannas (2000), *Utbildningens omvägar* (Detours in Swedish education), ESO-report Ds 2000:58, Fritzes.
- Le Grand, C, R Szulkin och M Tåhlin (2001), Lönstrukturens förändring i Sverige, i *Välfärd och arbete i arbetslöshetens årtionde* (SOU 2001:53), Fritzes.
- Velfærdscommissionen (2005), *Fremtidens velfærd - vores valg*. Rapport från den danska välfärdscommissionen (<http://www.velfaerd.dk>).

IFAU:s publikationsserier – senast utgivna

Rapporter/Reports

- 2006:1** Zenou Yves, Olof Åslund & John Östh ”Hur viktig är närheten till jobb för chanserna på arbetsmarknaden?”
- 2006:2** Mörk Eva, Linus Lindqvist & Daniela Lundin ”Påverkar maxtaxan inom barnomsorgen hur mycket föräldrar arbetar?”
- 2006:3** Hägglund Pathric ”Anvisningseffekter” – finns dom? Resultat från tre arbetsmarknadspolitiska experiment”
- 2006:4** Hägglund Pathric ”A description of three randomised experiments in Swedish labour market policy”
- 2006:5** Forslund Anders & Oskar Nordström Skans “(Hur) hjälps ungdomar av arbetsmarknadspolitiska program för unga?”
- 2006:6** Johansson Per & Olof Åslund ”Arbetsplatsintroduktion för vissa invandrare” – teori, praktik och effekter”
- 2006:7** Calleman Catharina ”Regleringen av arbetsmarknad och anställningsförhållanden för hushållstjänster”
- 2006:8** Nordström Skans Oskar, Per-Anders Edin & Bertil Holmlund ”Löneskillnader i svenskt näringsliv 1985–2000”
- 2006:9** Engström Per, Hesselius Patrik & Malin Persson ”Överutnyttjande i tillfällig föräldrapenning för vård av barn”
- 2006:10** Holmlund Bertil, Qian Liu & Oskar Nordström Skans ”Utbildning nu eller senare? Inkomsteffekter av uppskjuten högskoleutbildning”

Working Papers

- 2006:1** Åslund Olof, John Östh & Yves Zenou “How important is access to jobs? Old question – improved answer”
- 2006:2** Hägglund Pathric “Are there pre-programme effects of Swedish active labour market policies? Evidence from three randomised experiments”
- 2006:3** Johansson Per “Using internal replication to establish a treatment effect”
- 2006:4** Edin Per-Anders & Jonas Lagerström “Blind dates: quasi-experimental evidence on discrimination”
- 2006:5** Öster Anna “Parental unemployment and children’s school performance”
- 2006:6** Forslund Anders & Oskar Nordström Skans “Swedish youth labour market policies revisited”

- 2006:7** Åslund Olof & Per Johansson “Virtues of SIN – effects of an immigrant workplace introduction program”
- 2006:8** Lalive Rafael “How do extended benefits affect unemployment duration? A regression discontinuity approach”
- 2006:9** Nordström Skans Oskar, Per-Anders Edin & Bertil Holmlund “Wage dispersion between and within plants: Sweden 1985–2000”
- 2006:10** Korkeamäki Ossi & Roope Uusitalo “Employment effects of a payroll-tax cut – evidence from a regional tax exemption experiment”
- 2006:11** Holmlund Bertil, Qian Liu & Oskar Nordström Skans “Mind the gap? Estimating the effects of postponing higher education”

Dissertation Series

- 2006:1** Hägglund Pathric “Natural and classical experiments in Swedish labour market policy”
- 2006:2** Savvidou Eleni “Technology, human capital and labor demand”
- 2006:3** Söderström Martin “Evaluating institutional changes in education and wage policy”
- 2006:4** Lagerström Jonas “Discrimination, sickness absence, and labor market policy”